

HÀNH ĐỘNG NÓI

I – HÀNH ĐỘNG NÓI LÀ GÌ ?

Đọc đoạn trích sau và trả lời các câu hỏi.

Mẹ con Lí Thông đang ngủ, bỗng nghe tiếng gọi cửa. Ngõ là hồn oan của Thạch Sanh hiện về, mẹ con hấn hoảng sợ, van lạy rồi rít. Khi Thạch Sanh vào nhà kể cho nghe chuyện giết chăn tinh, chúng mới hoàn hồn. Nhưng Lí Thông bỗng nảy ra kế khác. Hắn nói :

– Con trăn ấy là của vua nuôi đã lâu. Nay em giết nó, tất không khỏi bị tội chết. Thôi, bây giờ nhân trời chưa sáng em hãy trốn ngay đi. Có chuyện gì để anh ở nhà lo liệu.

Thạch Sanh lại thật thà tin ngay. Chàng vội vã từ giã mẹ con Lí Thông, trở về túp lều cũ dưới gốc đa, kiếm củi nuôi thân.

(Thạch Sanh)

1. Lí Thông nói với Thạch Sanh nhằm mục đích chính là gì ? Câu nào thể hiện rõ nhất mục đích ấy ?

2. Lí Thông có đạt được mục đích của mình không ? Chi tiết nào nói lên điều đó ?

3. Lí Thông đã thực hiện mục đích của mình bằng phương tiện gì ?

4. Nếu hiểu hành động là "việc làm cụ thể của con người nhằm một mục đích nhất định"^(a) thì việc làm của Lí Thông có phải là một hành động không ? Vì sao ?

Ghi nhớ

Hành động nói là hành động được thực hiện bằng lời nói nhằm mục đích nhất định.

II – MỘT SỐ KIẾU HÀNH ĐỘNG NÓI THƯỜNG GẶP

1. Trong đoạn trích ở mục I, ngoài câu đã phân tích, mỗi câu còn lại trong lời nói của Lí Thông đều nhằm một mục đích nhất định. Những mục đích ấy là gì ?

(a) Viện Ngôn ngữ học (Hoàng Phê chủ biên), *Từ điển tiếng Việt*, NXB Đà Nẵng – Trung tâm Từ điển học, Hà Nội – Đà Nẵng, 2002, tr. 422.

2. Chỉ ra các hành động nói trong đoạn trích sau và cho biết mục đích của mỗi hành động.

Cái Tí chưa hiểu hết ý câu nói của mẹ, nó xám mặt lại và hỏi bằng giọng lưỡng cuồng :

– Vậy thì bữa sau con ăn ở đâu ?

Điểm thêm một "giây" nức nở, chị Dậu ngó con bằng cách xót xa :

– Con sẽ ăn ở nhà cụ Nghị thôn Đoài.

Cái Tí nghe nói giây nầy, giống như sét đánh bên tai, nó liêng củ khoai vào rổ và oà lên khóc.

[...] *Chừng như lúc nãy thấy bắt cả chó lớn, chó con, cái Tí vẫn tưởng những con vật ấy sẽ đi thế mạng cho mình, cho nên nó đã vũng dạ ngồi im. Bây giờ nghe mẹ giục nó phải đi, nó lại nhéch nhác, mếu khóc :*

– U nhát định bán con đây ư ? U không cho con ở nhà nữa ư ? Khốn nạn thân con thế này ! Trời ơi !...

(Ngô Tất Tố, *Tất đèn*)

3. Liệt kê các kiểu hành động nói mà em đã biết qua phân tích hai đoạn trích ở mục I và mục II.

Ghi nhớ

Người ta dựa theo mục đích của hành động nói mà đặt tên cho nó. Những kiểu hành động nói thường gặp là hỏi, trình bày (báo tin, kể, tả, nêu ý kiến, dự đoán,...), điều khiển (cầu khiển, đe doạ, thách thức,...), hứa hẹn, bộc lộ cảm xúc.

III – LUYỆN TẬP

1. Trần Quốc Tuấn viết *Hịch tướng sĩ* nhằm mục đích gì ? Hãy xác định mục đích của hành động nói thể hiện ở một câu trong bài hịch và vai trò của câu ấy đối với việc thực hiện mục đích chung.

2. Chỉ ra các hành động nói và mục đích của mỗi hành động nói trong những đoạn trích sau :

a) Tiếng chó sủa vang các xóm.

Bà lão lảng giềng lại lật đật chạy sang :

– Bác trai đã khá rồi chứ ?

– Cảm ơn cụ, nhà cháu đã tinh táo như thường. Nhưng xem ý hay còn lè bể lết bết chừng như vẫn mỏi mệt lắm.

– Nay, bảo bác ấy có trốn đi đâu thì trốn. Chứ cứ nằm đấy, chốc nữa họ vào thúc sưu, không có, họ lại đánh trói thì khổ. Người ốm rề rề như thế, nếu lại phải một trận đòn, nuôi mấy tháng cho hoàn hồn.

– Vâng, cháu cũng đã nghĩ như cụ. Nhưng để cháo nguội, cháu cho nhà cháu ăn lấy vài húp cái đã. Nhịn sướng từ sáng hôm qua tới giờ còn gì.

– Thế thì phải giục anh ấy ăn mau lên đi, kéo nữa người ta sắp sửa kéo vào rồi đấy !

Rồi bà lão lật đật trở về với vẻ mặt băn khoăn.

(Ngô Tất Tố, *Tắt đèn*)

b) Lê Thận nâng gươm lên ngang đầu nói với Lê Lợi :

– Đây là Trời có ý phó thác cho mình công làm việc lớn. Chúng tôi nguyện đem xương thịt của mình theo mình công, cùng với thanh gươm thần này để báo đền Tổ quốc !

(Sự tích Hồ Gươm)

c) Hôm sau lão Hạc sang nhà tôi. Vừa thấy tôi, lão báo ngay :

– Cậu Vàng đi đời rồi, ông giáo ạ !

– Cụ bán rồi ?

– Bán rồi ! Họ vừa bắt xong. [...]

– Thế nó cho bắt à ?

Mặt lão đột nhiên co rúm lại. Những vết nhăn xô lại với nhau, ép cho nước mắt chảy ra. Cái đầu lão ngoeo về một bên và cái miệng móm méo của lão méo như con nít. Lão hu hu khóc...

– Khốn nạn... Ông giáo ơi !... Nó có biết gì đâu ! Nó thấy tôi gọi thì chạy ngay về, vãy đuôi mừng. Tôi cho nó ăn cơm. Nó đang ăn thì thằng Mục nấp trong nhà, ngay đằng sau nó, tóm lấy hai cẳng sau nó dốc ngược nó lên.

(Nam Cao, *Lão Hạc*)

3. Đoạn trích dưới đây có ba câu chứa từ *hứa*. Hãy xác định kiểu hành động nói được thực hiện trong mỗi câu ấy.

Em đi nhanh về chiếc giường, đặt con Em Nhỏ quàng tay vào con Vệ Sĩ.

– *Em để nó ở lại – Giọng em ráo hoảnh – Anh phải hứa với em không bao giờ để chúng ngôi cách xa nhau. Anh nhớ chưa ? Anh hứa đi.*

– *Anh xin hứa.*

Tôi mếu máo trả lời và đứng như chôn chân xuống đất, nhìn theo cái bóng bé nhỏ liêu xiêu của em tôi trèo lên xe.

(Khánh Hoài, *Cuộc chia tay của những con búp bê*)